

यथार्थमूलधनानुसारेण यथाधनलाभः एवंकर्मविज्ञानानुसारेण गतिरित्यर्थः ॥ २८ ॥ तस्मादात्ममोक्षाय ते तेत्याशयेनाह अहोरात्रेति अहोरात्रमयेकालप्रधाने ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ज्ञाततत्त्वस्य जन्मांतरं नास्तीत्याह दृष्टान्तेनैव नहीति अन्यत्जलात्परं ॥ ३२ ॥ भावेन धीवराभिप्रायेण धीवरस्तंतुनानावमिव मनः अभियोगेन भावनाभिनिवेशेन शरीरं प्रचिकीर्षति अंतर्भावितव्यर्थं कारयितुमिच्छतीत्यर्थः ॥ ३३ ॥ अभियोगबलादेवनदीसमुद्रदृष्टान्तेन मनसो मूलप्रकृतौ लयमाह यथेति योगात् अभियोगात् अभिसंश्रियते मनसेति शेषः ॥ ३४ ॥ योगाभावे दोषमाह स्नेहेति प्रकृतिस्थाः अज्ञानवशाः ॥ ३५ ॥

वणिग्यथासमुद्राद्वैयथार्थं लभते धनं ॥ तथामर्त्याणवेजंतोः कर्मविज्ञानतोगतिः ॥ २८ ॥ अहोरात्रमये लोके जरारूपेण संसरन् ॥ मृत्युर्ग्रसति भूतानि पवनं पन्नगो यथा ॥ २९ ॥ स्वयं कृतानि कर्माणि जातो जंतुः प्रपद्यते ॥ नाकृत्वालभते कश्चिच्छिक्किं चिदत्र प्रिया प्रियं ॥ ३० ॥ शयानं यां तमासीनं प्रवृत्तं विषयेषु च ॥ शुभाशुभानि कर्माणि प्रपद्यते नरं सदा ॥ ३१ ॥ न ह्यन्यत्तीरमासाद्य पुनस्तर्तुं व्यवस्यति ॥ दुर्लभो दृश्यते त्यस्य विनिपातो महार्णवे ॥ ३२ ॥ यथा भावावसन्नाहिनौ महां भसितं तुना ॥ तथामनोभियोगाद्वैशरीरं प्रचिकीर्षति ॥ ३३ ॥ यथा समुद्रमभितः संश्रिताः सरितो पराः ॥ तथाद्या प्रकृतिर्योगादभिसंश्रियते सदा ॥ ३४ ॥ स्नेहपाशैर्बहुविधैरासक्तमनसो नराः ॥ प्रकृतिस्था विषीदंति जले सैकतवे श्मवत् ॥ ३५ ॥ शरीरगृहसंज्ञस्य शौचतीर्थस्य देहिनः ॥ बुद्धिमार्गप्रयातस्य सुखं त्विह परत्र च ॥ ३६ ॥ विस्तराः क्लेशसंयुक्ताः संक्षेपास्तु सुखावहाः ॥ परार्थं विस्तराः सर्वेत्यागमात्महितं विदुः ॥ ३७ ॥ संकल्पजो मित्रवर्गो ज्ञातयः कारणात्मकाः ॥ भार्या पुत्रश्च दासश्च स्वमर्थमुपभुंजते ॥ ३८ ॥ न मातानपि ता किंचित्कस्य चित्प्रतिपद्यते ॥ दानपथ्यौदनो जंतुः स्वकर्मफलमश्नुते ॥ ३९ ॥ माता पुत्रः पिता भ्राता भार्या मित्रजनस्तथा ॥ अष्टापदपदस्थाने दक्षमुद्रे वलक्ष्यते ॥ ४० ॥ सर्वाणि कर्माणि पुरा कृतानि शुभाशुभान्यात्मनो यांति जंतोः ॥ उपस्थितं कर्म फलं विदित्वा बुद्धितया चोदयते तं रात्मा ॥ ४१ ॥ व्यवसायं समाश्रित्य सहायान्योधिगच्छति ॥ न तस्य कश्चिदरंभः कदाचिदवसीदति ॥ ४२ ॥

शरीरगृहस्य संज्ञैव संज्ञायस्य देहगतं नाम रूपं आत्मधर्मत्वेन मन्यमानस्य देहिने देहाभिमानवतः शौचं आंतरं भावशुद्धिः बाह्यं च प्रसिद्धं बुद्धिरात्मज्ञानं देवताद्युपासनं वा ॥ ३६ ॥ विस्तरा इति श्लोको व्याख्यातः ॥ ३७ ॥ योगविघ्नभूता कुटुंबचितान कार्येत्याह संकल्पज इत्यादिना ॥ ३८ ॥ दानमेव पथि स्वर्गमार्गे हितं ओदनस्थानीयं पाथेयं यस्य सः दानपथ्यौदनः ॥ ३९ ॥ अष्टापदपदं सुवर्णकार्षापणस्तस्य स्थाने हेदक्षयथा मुद्रारेखा विशेषास्तद्वन्मात्रादय इत्यर्थः स्वर्णवत्त्वाद्दृष्टमेव स्वाभ्युदयहेतुः रेखावत्त्वाद्वा दयोनाम मात्रं स्वर्परेरेखेव निर्देवमात्रादयो निष्फला इत्यर्थः दक्षसूत्रेण लक्ष्यत इति पाठे सूत्रेण सूचकेन मुद्रयेति यावत् यथा मुद्रया कार्षापणविशेषो लक्ष्यते एवं मात्रादिना जातिविशेष इत्यर्थः ॥ ४० ॥ यांति फलं दानुमिति शेषः ॥ ४१ ॥ व्यवसायं उद्योगं ॥ ४२ ॥